

N:o 100.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 15 maj 1903.

— — — — Andra Kammaren den 15 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, angående upplåtelse till Eskilstuna stad af mark från Eskilstuna kungsladugård och från kronohemmanen Gredby n:is 1 och 2 i Södermanlands län.

(Statsutskottets utlåtande n:o 50.)

Till Konungen.

Under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 12 december 1902 har Eders Kungl. Maj:t uti en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 10) föreslagit Riksdagen att medgifva,

ej mindre att under de i statsrådsprotokollet närmare öfremälda villkor finge dels från Eskilstuna kungsladugård i Klosters och Fors' socknar af Södermanlands län afsöndras och till Eskilstuna stad mot en köpeskilling af 230,393 kronor 85 öre försäljas det område, som funnes upptaget å en af stadsingenjören O. Sjöling år 1901 upprättad »karta öfver vissa delar af Eskilstuna kungsladugård och kronohemmanet Gredby för införlifning med Eskilstuna stad», däri inräknad Djurgården med dit ledande väg, men

ej den mark, som på grund af kungl. brefven den 1 september 1854, den 4 december 1863, den 22 maj 1891 och den 20 juli 1894 redan upplåtits från ägorna inom Klosters socken till skolhustomt, till begravningsplats samt till Norra Södermanlands järnväg och ej heller den mark, som enligt kungl. brefvet den 7 juni 1901 af ägorna i Fors' socken upplåtits för en väganläggning, och hvilket område med nämnda undantag innefattade en areal af 183,748 hektar, dels från kronhemmannen Gredby n:is 1 och 2 i Fors' socken afsöndras och till staden för en köpeskilling, hvars belopp skulle bestämmas i den ordning som i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof vore stadgad i kungl. förordningen den 14 april 1866, försäljas det å nyssberörda karta utmärkta området, med undantag af den på grund af kungl. brefven den 22 maj 1891 och den 20 juli 1894 för Norra Södermanlands järnväg exproprierade mark och den enligt ofvanberörda kungl. bref den 7 juni 1901 för väganläggning upplåtna mark, hvilket område med nämnda undantag innefattade en areal af 51,350 hektar, dels ock, i sammanhang med sistberörda försäljning, från Karl Gustafs stads gevärsfaktori i Eskilstuna upplåtas det å en af bemålde Sjöling år 1901 upprättad karta öfver »Karl Gustafs stads gevärsfaktori med angränsande Eskilstuna stad och kronhemmanet Gredby» med litt. B betecknade området, innefattande jämte annat den s. k. Markmanska eller Hägerströmska tomten, mot det att den del af omförmälda 51,350 hektar af Gredbyhemmanen, som å sistberörda karta betecknades med litt. C, i stället öfverlättes till landtförsvaret för att gevärsfaktoret tilläggas, än äfven att köpeskillingen för ifrågavarande jordområden skulle användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

De i statsrådsprotokollet angifna villkoren för ifrågavarande upplåtelse äro följande:

att staden Eskilstuna tillförbindes att, därest från kronans sida före den 14 mars 1907 framställes anspråk på förvärfvande af det staden tillhöriga vattenverket n:o 51, till kronan öfverlåta nämnda vattenverk mot ett pris, som bestämmas af gode män i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 stadgar;

att ifrågavarande till staden öfverlåtna områden få af staden med äganderätt tillträdas, de som lämnas från kungsladugården och de delar af Gredbyhemmanen, hvilka ingå i de af staden arrende-

rade lotter, den 14 mars 1904 samt öfriga marken den 14 mars 1914 eller därförinnan å tid, hvarom staden kan med vederbörande arrendatorer öfverenskomma;

att köpeskillingen för hvarje område skall sist å tillträdesdagen i länets ränteri erläggas;

att staden skall å den kronan behållna delen af kungsladugården före den 1 oktober 1906 på plats, som vid laga syn bestämmes, och enligt de närmare föreskrifter, som vid synen meddelas, uppföra för egendomens skötsel nödiga och fullt tillräckliga hus, äfvensom enligt vid synen meddelade föreskrifter verkställa planering af marken kring husen och till dessa anlägga erforderliga vägar;

att, intill dess nyssnämnda hus blifvit uppförda och för kronans räkning godkända, blifvande arrendator af egendomen skall äga rätt att afgiftsfritt begagna de kronan nu tillhöriga byggnader, som med upplåtelsen af öfriga delen af kungsladugården till staden tillfalla denna;

att staden skall till nuvarande arrendatorn af kungsladugården, C. H. Bergstedt, äfvensom till arrendatorerna af lotterna litt. C. och litt. E. af Gredbyhemmanen, Gustaf Larsson och E. Åselius, där desse så fordra, utgifva lösen för deras enskilda, förut omförmälda hus, till hvar och en, då han till staden afträder den mark, därå hans hus uppförts, hvilken lösen skall till beloppet bestämmas af gode män i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 stadgar, dock att lösesumman för Bergstedts hus ej må öfverstiga deras brandförsäkringsvärde 21,200 kronor;

att nuvarande innehafvarna af lägenheten Årbylund å kungsladugårdens ägor, Nils Olof Carlsson och T. W. Edlund jämte deras hustrur, mot en afgäld till staden af 15 kronor att erläggas inom januari månads utgång, hvarje år eller å annan tid, som kan öfverenskommas, lämnas i besittning af lägenheten, så länge densamma af staden ej anses för annat ändamål erforderlig och innehafvarna inom bestämd tid erlägga afgälden samt ej göra sig skyldiga till åverkan eller ohägn å stadens mark eller till annat förargelseväckande uppförande, med åliggande för staden att, i händelse att innehafvarna af lägenheten varda till afflyttning uppsagda med anledning däraf, att staden önskar på annat sätt disponera lägenheten, för de därå nu befintliga husen, i fall öfverenskommelse ej träffas, utgifva den lösen, som bestämmes af skiljemän enligt lagen den 28 oktober 1887;

att alla å ifrågavarande ägoområden befintliga byggnader, som ej nu särskildt omnämnts, förbehållas hvar och en dess ägare med den rätt, honom tillkommer;

att de af staden öfvertagna arrendekontrakt af dels den 29 mars 1893 och dels den 4 maj samma år rörande lotterna litt A, B, D, F, G, H, och I, af Gredbyhemmanen skola utan hinder af ifrågavarande försäljning äfven efter den 14 mars 1904 gälla i afseende å de till staden ej försålda delarna endast med den förändring, att från nämnda dag arrendeavgifterna minskas, den enligt kontraktet den 29 mars 1893 utgående afgiften med 190 kronor och afgiften enligt kontraktet den 4 maj samma år med 940 kronor;

att staden skall på egen bekostnad låta uppgöra plan till de upplåtna områdenas bebyggande och underställa densamma Eders Kungl. Maj:ts pröfning så tidigt, att densamma må före den 14 mars 1904 kunna till efterrättelse fastställas;

att stängsel mot kronans till den upplåtna marken gränsande ägor skall af staden uppföras och för all framtid underhållas;

att staden skall ensam vidkännas kostnaderna för de landtmäteriförrättningar och de uppskattningar af expropriationsnämnd eller skiljemän, som af ifrågavarande upplåtelse med därvid stadgade villkor kunna föranledas, äfvensom utgifterna för lagfart;

att all vidare rätt för staden att enligt kungl. brefvet den 28 augusti 1829 förvärfva jord från kungsladugården till stadens utvidgning härefter upphör;

att hvad i § 20 af Eders Kungl. Maj:ts förnyade reglemente för staden Eskilstuna den 28 mars 1879 är stadgadt icke skall äga tillämpning i afseende på de byggnadstomter, som af staden varda upplåtna å nu ifrågavarande områden;

att den vattenrätt, som erfordras för kronans verk i Eskilstunaån skall bibehållas oförkränkt och gälla jämväl vid utvidgning af gevärsfaktoriet genom förvärf af annat vattenverk eller annorledes, samt;

att den enligt kungl. bref den 12 maj 1892 af Gredbyhemmanen till skjutbana för gevärsfaktoriet upplåtna mark skall få afgiftsfritt af gevärsfaktoriet begagnas, så länge hinder därför genom byggnadsföretag ej förefinnes;

än äfven att köpeskillingen för ifrågavarande jordområde må användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark;

Då Eders Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag innebär, att, i öfverensstämmelse med den af 1900 års Riksdag därom uttalade mening, frågan om jordupplåtelse från Eskilstuna kungsladugård till Eskilstuna stad varder en gång för alla ordnad, då ehuru väl det pris af 1,500 kronor för hektar, hvarefter löseskillingen för åker- och tomtarealen å kungsladugården är beräknad, förefaller låg, någon ökning i detta pris icke torde, med hänsyn till ofvan omnämnda, genom kungl. brefvet den 28 augusti 1829 staden Eskilstuna tillförsäkrade rätt till utvidgning å kungsladugårdens ägoområde böra ifrågasättas samt då afsöndringen från kronohemmanen Gredby synes för stadens utveckling erforderlig och torde komma att betinga skälig köpeskillning, finner sig Riksdagen böra i hufvudsak bifalla Eders Kungl. Maj:ts föreliggande framställning. Beträffande de för den ifrågavarande öfverenskommelsen föreslagna villkor, har Riksdagen emellertid ansett sig böra i några afseenden göra erinringar.

Hvad först vidkommer villkoret, att staden Eskilstuna tillförbindes att, därest från kronans sida före den 14 mars 1907 framställes anspråk på förvärfvande af det staden tillhöriga vattenverket n:o 51, till kronan öfverlåta nämnda vattenverk mot ett pris, som bestämmes af gode män i den ordning lagen om skiljemännen den 28 oktober 1887 stadgar, har Riksdagen ansett, att då rättsförhållandet i förevarande afseenden mellan kronan och Eskilstuna stad nu bör, så vidt möjligt är, till alla delar ordnas, bestämd öfverenskommelse bör träffas angående berörda vattenverk n:o 51. Detta verk, som år 1836 af kronan försålles till staden och intill år 1927 är af staden utarrenderadt för 1,200 kronor om året, har af såväl öfverstelöjtnanten Laurell som styresmannen för gevärsfaktoriet, enligt hvad i det vid den kungl. propositionen fogade statsrådsprotokollet meddelats, ansetts böra med tillhörande område tilläggas faktoriet för att åt detta, när så erfordras, bereda ökad utrymme. Riksdagen anser därför, att staden bör till kronan utan ersättning afstå sin rätt till detta verk med område samt tillika förbinda sig att utbetala det vederlag, som staten, därest densamma före arrendetidens utgång skulle vilja komma i besittning af tomten, kan komma att kännas skyldig utgifva såsom lösen för där uppförda byggnader och verk eller såsom annan godtgörelse till arrendatorn.

Då, såsom ofvan antydts, den nu föreslagna köpeskillingen för ifrågavarande delar af kungsladugården synts lågt beräknad,

torde den ökning i stadens kostnader för ifrågavarande angelägenheter ordnande, som det kostnadsfria öfverlåtandet till statsverket af eganderätten till vattenverket n:o 51 skulle föranleda, icke kunna anses obillig.

Bland ofvannämnda villkor förekommer, att staden Eskilstuna skall i angifven ordning till arrendatorn af lotten litt. E af Gredbyhemmanen, fabrikören E. Åselius, där han så fordrar, utgifva lösen för hans enskilda hus, då han till staden afträder den mark, därå de uppförts. Men då, enligt hvad domänintendenten i ärendet upplyst den Åselius medgifna rätt till uppförande af dessa byggnader är förbunden med skyldighet för honom att, när så påfordras, låta borttaga desamma, synes icke erforderligt, att staden ålägges att inlösa dem.

Vidare föreskrifves bland villkoren, att staden skall på egen bekostnad låta uppgöra plan till de upplåtna områdenas bebyggande och underställa densamma Eders Kungl. Maj:ts pröfning så tidigt, att densamma må före den 14 mars 1904 kunna till efterrättelse fastställas. Då emellertid ifrågavarande angelägenheter icke torde kunna fullständigt ordnas utan tidsutdrägt, synes den tid, inom hvilken planen för områdenas bebyggande enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag skall till Eders Kungl. Maj:t ingifvas, oafsedt att den ej är fullt tydligt bestämd, vara väl knappt tilltagen och torde efter Riksdagens förmenande lämpligare böra bestämmas till ett år efter det öfverenskommelse angående ifrågavarande öfverlåtelser blifvit mellan staten och staden träffad.

Slutligen har Riksdagen emot det föreslagna villkoret, att stängsel mot kronans till den upplåtta marken gränsande ägor skall af staden uppföras och för all framtid underhållas, velat erinra, att sådan stängselskyldighet icke synes böra utan afseende å dess nödvändighet ovillkorligen åläggas staden, hvarför staden torde böra endast tillförbindas att uppföra stängsel mot kronans mark, om så påfordras.

På grund af hvad sålunda anförts har Riksdagen på det sätt bifallit Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, att Riksdagen medgifvit,

ej mindre, att dels från Eskilstuna kungsladugård i Klosters och Fors' socknar af Södermanlands län må afsöndras och till Eskilstuna stad mot en köpeskilling af 230,393 kronor 85 öre försäljas det område, som finnes upptaget å ofvanberörda af stads-

ingenjören O. Sjöling år 1901 upprättade »karta öfver vissa delar af Eskilstuna kungsladugård och kronohemmanet Gredby för införlifning med Eskilstuna stad», däri inräknad Djurgården med dit ledande väg men ej den mark, som på grund af kungl. brefven den 1 september 1854, den 4 december 1863, den 22 maj 1891 och den 20 juli 1894 redan upplåtits från ägorna inom Kloster socken till skolhustomt, till begravningsplats samt till Norra Södermanlands järnväg, och ej heller den mark, som enligt kungl. brefvet den 7 juni 1901 af ägorna i Fors' socken upplåtits för en väganläggning, och hvilket område med nämnda undantag innefattade en areal af 183,748 hektar, dels från kronohemmanen Gredby n:is 1 och 2 i Fors' socken må afsöndras och till staden för en köpeskilling, hvars belopp skall bestämmas i den ordning, som i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof är stadgad i kungl. förordningen den 14 april 1866, försäljas det å nyssberörda karta utmärkta område, med undantag af den på grund af kungl. brefven den 22 maj 1891 och den 20 juli 1894 för Norra Södermanlands järnväg exproprierade mark och den enligt ofvan berörda kungl. bref den 7 juli 1901 för väganläggning upplåtna mark, hvilket område med nämnda undantag innefattar en areal af 51,350 hektar, dels ock, i sammanhang med sistberörda försäljning, från Karl Gustafs stads gevärsfaktori må upplåtas kronans rätt till det å ofvan omförmälda utaf bemälda Sjöling år 1901 upprättade karta öfver »Karl Gustafs stads gevärsfaktori med angränsande Eskilstuna stad och kronohemmanet Gredby» med litt. B betecknade området, innefattande jämte annat den s. k. Markmanska eller Hägerströmska tomten, mot det att den del af omförmälda 51,350 hektar af Gredbyhemmanen, som å sistberörda karta betecknas med litt. C. i stället öfverlättes till landtförsvaret för att gevärsfaktoriet tilläggas, allt under villkor:

att staden Eskilstuna tillförbindes att till kronan utan ersättning afstå sin rätt till vattenverket n:o 51 med tillhörande område, med skyldighet för staden tillika att utbetala det vederlag, som staten, därest densamma före arrendetidens utgång skulle vilja komma i besittning af tomten, kan komma att kännas skyldig utgifva såsom lösen för däri uppförda byggnader och verk eller såsom annan godtgörelse för arrendatorn;

att ifrågavarande, till staden öfverlåtna områden få af staden med ägenderätt tillträdas, de som lämnas från kungsladugården och

de delar af Gredbyhemmanen, hvilka ingå i de af staden arrenderade lotter, den 14 mars 1904 samt öfriga marken den 14 mars 1914 eller därförinnan å tid, hvarom staden kan med vederbörande arrendatorer öfverenskomma;

att köpeskillingen för hvarje område skall sist å tillträdesdagen i länets ränteri erläggas;

att staden skall å den kronan behålla delen af kungsladugården före den 1 oktober 1906 på plats, som vid laga syn bestämmes, och enligt de närmare föreskrifter, som vid synen meddelas, uppföra för egendomens skötsel nödiga och fullt tillräckliga hus äfvensom enligt vid synen meddelade föreskrifter verkställa planering af marken kring husen och till dessa anlägga erforderliga vägar;

att, intilldess nyssnämnda hus blifvit uppförda och för kronans räkning godkända, blifvande arrendator af egendomen skall äga rätt att afgiftsfritt begagna de kronan nu tillhöriga byggnader, som med upplåtelsen af öfriga delen af kungslagugården till staden tillfalla denna;

att staden skall till nuvarande arrendatorn af kungsladugården C. H. Bergstedt, och till arrendatorn af lotten litt. C af Gredbyhemmanen, Gustaf Larsson, där dessa så fordra, utgifva lösen för deras enskilda, förut omförmälda hus, till hvar och en, då han till staden afträder den mark, därå hans hus uppförts, hvilken lösen skall till beloppet bestämmas af gode män, i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 stadgar, dock att lösesumman för Bergstedts hus ej må öfverstiga deras brandförsäkringsvärde, 21,200 kronor;

att nuvarande innehafvarne af lägenheten Årbylund å kungsladugårdens ägor, Nils Olof Carlsson och T. W. Edlund jämte deras hustrur, mot en afgäld till staden af 15 kronor att erläggas inom januari månads utgång hvarje år eller å annan tid, som kan öfverenskommas, lämnas i besittning af lägenheten, så länge densamma af staden ej anses för annat ändamål erforderlig och innehafvarne inom bestämd tid erlægga afgälden samt ej göra sig skyldiga till åverkan eller ohägn å stadens mark eller till annat förargelseväckande uppförande, med åliggande för staden att, i händelse innehafvarne af lägenheten varda till afflyttning uppsagda med anledning däraf, att staden önskar på annat sätt disponera lägenheten, för de därå nu befintliga husen, i fall öfverenskommelse ej träffas, utgifva den lösen, som bestämmes af skiljemän enligt lagen den 28 oktober 1887;

att alla å ifrågavarande ägoområden befintliga byggnader, som ej nu särskildt omnämnts, förbehållas hvar och en dess ägare med den rätt, honom tillkommer;

att de af staden öfvertagna arrendekontrakt af dels den 29 mars 1893 och dels den 4 maj samma år rörande lotterna litt. A, B, D, F, G, H och I af Gredbyhemmanen skola utan hinder af ifrågavarande försäljning äfven efter den 14 mars 1904 gälla i afseende å de till staden ej försålda delarna endast med den förändring, att från nämnda dag arrendeafgifterna minskas, den enligt kontraktet den 29 mars 1893 utgående afgiften med 190 kronor och afgiften enligt kontraktet den 4 maj samma år med 940 kronor;

att staden skall på egen bekostnad låta uppgöra plan till de upplåtna områdenas bebyggande och till Eders Kungl. Maj:ts pröfning öfverlämna densamma inom ett år efter det öfverenskommelse angående ifrågavarande öfverlåtelse blifvit mellan staten och staden träffad;

att stängsel mot kronans till den upplåtna marken gränsande ägor skall af staden, om så påfordras, uppföras och för all framtid underhållas;

att staden skall ensam vidkännas kostnaderna för de landtmäteriförrättningar och de uppskattningar af expropriationsnämnd eller skiljemän, som af ifrågavarande upplåtelse med därmed stadgade villkor kunna föranledas, äfvensom utgifterna för lagfart;

att all vidare rätt för staden att enligt kungl. brefvet den 28 augusti 1829 förvärfva jord från kungsladugården till stadens utvidgning härefter upphör;

att hvad i § 20 af Eders Kungl. Maj:ts förnyade reglemente för staden Eskilstuna den 28 mars 1879 är stadgadt icke skall äga tillämpning i afseende på de byggnadstomter, som af staden varda upplåtna å nu ifrågavarande områden;

att den vattenrätt, som erfordras för kronans verk i Eskilstunaån, skall bibehållas oförkränt och gälla jämväl vid utvidgning af gevärsfaktoriet genom förvärf af annat vattenverk eller annorledes; samt

att den enligt kungl. bref den 12 maj 1892 af Gredbyhemmanen till skjutbana för gevärsfaktoriet upplåtna mark skall få afgiftsfritt af gevärsfaktoriet begagnas, så länge hinder därför genom byggnadsföretag ej förefinnes;

än äfven att köpeskillingen för ifrågavaranda jordområden må användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

Stockholm den 15 maj 1903.

Med undersätlig vörndnad.